

Tystrup

Tystrup ligger 1 km syd for Faxe. Landsbyen strækker sig langs Sækkehusvej/Præstøvej parallelt med Præstø-/Køgevej. Der er tog fra Faxe videre til Køge og Roskilde. Landsbyen er en af kommunens små afgrænsede landsbyer med blot 22 boliger.

Byen i landskabet

Tystrup ligger i et landskab, præget af store åbne marker og mindre skovområder. Til trods for at området omkring byen fremstår næsten fladt, primært grundet de store udkigsflader, så skråner området fra vest mod øst.

200 meter syd for Tystrup ligger Faxe Losseplads og nærbrugsstation. Anlæggene bemærkes dog ikke, når man befinder sig i landsbyen.

Store dele af landsbyen er omkranset af høj beplantning, som er med til at definere en tydelig afgrænsning mellem byen og det åbne land. Byen fremstår derfor hverken voldsom eller dominerende i landskabet, på trods af at der i landsbyens yderkanter flere steder er placeret store markante landbrugsbygninger.

Byens opbygning og udformning

Tystrup blev oprindeligt etableret umiddelbart nord for et å-løb, som i dag stort set er rørlagt. Oprindeligt har Tystrup kun bestået af nogle få gårde. Senere hen er flere enfamiliehuse blevet opført, overvejende på markerne mellem gårdene, som har fortættet landsbyrummet. På nær de steder hvor der er tilføjet flere landbrugsbygninger, er selve landsbyafgrænsningen således ikke ændret væsentligt. Placeringen af de gamle gårde fastholdt i forhold til den oprindelige placering, men mange af gårdenes stuehuse er revet ned og genopbygget, særligt i 1900-tallet. Den ældste tilbageværende bolig i Tystrup er opført i 1847. Tystrup er udskiftet i 1796 og mange af de tidligere marklodder og diger kan fortsat genfindes i byens udkant i form af læhegn.

I starten af 1900-tallet blev der ligeledes foretaget en mindre udvidelse af Sækkerupvej, så man kunne køre fra nord til syd (og omvendt) uden at skulle omkring byens centrum. Det oprindelige vejforløb er dog fortsat bevaret som bivej.

Inden man ankommer til byens sydlige del, er der udkig til store åbne marker, og byen er fra syd flankeret af store landbrugsbygninger, der ligger som en integreret del af landsbyen. Afgrænsningen mellem by og land er skarpt markeret af grøn bevoksning.

Ankomsten til byen fra nord er derimod præget af en mere diffus afgrænsning, som mere ligner enkelte huse langs landevejen end starten på en landsby. Indtrykket er forstærket af de åbne arealer langs vejen (såsom hestefolde og lignende) samt at der umiddelbart nord for landsbyen ligger en husrække som næsten er vokset sammen med landsbyen. Desuden er de mange læbælter med til at gøre det svært at identificere

Billede 1: Ankomst til byen fra syd.

landsbyafgrænsningen.

Mens Præstøvej er en større gennemkørselsvej, har Sækkehusvej til gengæld flere små snørklede vejforløb. Forløbene forstærkes af hækbeplantninger som følger grundene langs vejen

Tystrup er ikke opdelt i deciderede delområder, men der tegner sig dog en antydning af to tidsepokers udformning i byen. Mod nord ligger de store gårde, de åbne grønne områder og nogle af byens ældste bygninger. Disse huse er opført i varierende materiale, men består i 1½ plan med traditionelt saddeltag.

Store dele af den sydlige del af byen er opført i forbindelse med 60'ernes byggeboom. Området består derfor af en blanding af store markante gårde (fra byens oprindelse) og de klassiske parcelhuse i 1 plan og 25-35 graders saddeltag. Selvom hovedparten af husene, særligt i midten af

Kort 2: Tystrup, 2011

Kort 1: Originalkort 1, 1859-1876

Tystrup er opført i denne byggestil, så findes der iblandt dem flere ældre bygninger.

Navnet

Tystrup er først omtalt 1375 som Tygsterop, i 1421 skiftede byen navn til Thywfftorp og først i 1796 omtales byen som Tystrup.

Vejene i Tystrup er smalle og uden fortov, cykelstier eller gadelys.

Flere af de ældste boliger ligger tilbagetrukket fra vejen, i modsætning til mange af de nyere huse. Samspillet mellem byens hække, husene som er placeret tæt ud mod vejen, samt de store beplantningsbælter ud mod vejarealet er med til at give en fornemmelse af landsbymiljø.

Bebyggelserne i Tystrup

Der er adskillige huse i byen, som ligger meget synligt og centralt. Bindingsværkshuset på Sækkehusvej 2, samt nabohuset, det nyopførte hus på Præstøvej 100 er særligt iøjefaldende. Disse to huse ligger meget åbent og centralt i byen. Gårdene mod syd og mod øst er ligeledes meget synlige når man ankommer til byen, men disse træder dog ikke markant frem, når man befinder sig inde i byen.

En bygning som ikke er visuelt dominerende i landsbyen, men som dog ligger centralt placeret i Tystrup, og har haft stor betydning for byens historie, er den gamle smedje- og købmandshandel. Bygningen er under renovering med fuld respekt for datidens byggestil, og bygningen forventes fremover at kunne fungere som kulturhistorisk støttepunkt for byens historie.

Husene i Tystrup er primært fra to tidsperioder: 1847-1900 og 1960-1969. Mens de ældste huse primært ligger i byens yderkanter, ligger de nyere typehuse samlet langs Sækkehusvej. Landsbyen er derfor præget af meget karakteristiske bygninger, som stammer fra forskellige tidsepoker og har et meget forskelligt udtryk.

Landsbyens ældste bygninger er opført i 1½ plan med traditionelt (40-45 grader) saddeltag, men med et varierende materialevalg af facader lige fra opmurede gavle, gule og røde mursten til kalkstens- og bindingsværkshuse. Tagmaterialerne er ligeledes af varierende karakter, mens hovedparten af bygningerne er opretholdt med de tidstypiske vinduer med sprosser. Alt i alt fremstår byens bygninger med respekt for den traditionelle byggeskik.

Parcelhusene opført i løbet af 1960'erne er som udgangspunkt opført som datidens klassiske parcelhuse i 1 plan. Bygningerne står med store vinduespartier uden sprosser og en taghældning på mellem 25-35 grader.

Typehusene er opført i neutrale materialer og farver, som ikke overskygger de ældre huse. De gennemgående bygningsmaterialer er med til at skabe en fin arkitektonisk helhed.

Funktioner og aktiviteter

Tystrup bærer fortsat præg af at have været en landsby, hvor den landbrugsmæssige drift har været den primære drivkraft. Flere af gårdene er fortsat bevarede og enkelte drives fortsat som landbrug. Nogle gårde har ekspanderet markant over den seneste årrække. Derudover rummer byen flere mindre virksomheder, herunder et autolakeringsfirma, et rengøringsfirma, en vognmand og en personlig rygskele.

Billede 2: Hus fra 1960'erne. Her fint tilpasset landsbymiljøet med bibeholdelse af de gamle træer og neutrale farver.

Al service og detailhandel findes i Faxe.

Byens grønne elementer

Langs vejene er der overvejende plantet hække. Dette er med til at forstærke indtrykket af at færdes i en landsby og et villakvarter. Selv i byens østlige del, hvor husene udelukkende ligger på den ene side af vejen, er hækkene, som vokser langs vejen, med til at forstærke landsbyindtrykket.

Ud over hækkene på de enkelte ejendomme, er der også store grønne beplantninger i form af græsplæner, åbne grønne arealer og store gamle træer. Kombinationen af husenes udformning og beliggenhed og de store grønne elementer i byen skaber et intimt landsbyrum.

Der findes ikke noget gadekær i Tystrup, men der findes dog en række ubebyggede arealer, særligt i den nordlige ende af landsbyen. Disse arealer benyttes primært til dyrefolde. Der findes flere oplagte steder til at afholde arrangementer i byen, men det er uvist om områderne, som er privatejede, benyttes hertil.

Særlige værdier og sårbarheder

De forholdsvist tætbyggede områder, i særdeleshed i midten af byen, sammenholdt med de grønne beplantninger er med til at skabe et veldefineret, afgrænset landsbymiljø.

Størstedelen af byens bygninger er vedligeholdet med respekt for tidens byggeskik, og særligt den gamle smedje- og købmandshandel, som må formodes at have spillet en stor rolle i byens historie, og som i øjeblikket er under renovering med fuld respekt for bygningens arkitektur, forventes at kunne fungere som kultuhistorisk støttepunkt og både henvise til byens historie og datidens arkitektur.

Tystrup har fastholdt mange hovedtræk fra byens oprindelige opbygning, blandt andet vejenes hovedforløb, de store gårdes (og ældre huses) markante placering, samt placeringen af enfamiliehusene omkring byens centrum. Byens "anden bølge", hvor 1960'ernes byggeboom tilførte byen en række parcelhuse til byens midte, er den sidste markante ændring, som er foretaget. Siden da er der ikke etableret nye beboelseskvarterer i byen.

Den typiske landsbykarakter er dermed en af byens særlige værdier, som kan påvirkes af fremtidens udvikling af landsbyen. Opførelse af nye bygninger samt renoveringer som ikke respekterer den eksisterende arkitektur, kan dermed være med til at svække den særegne karakter og "sjæl", som landsbyen har opnået.

En yderligere udvidelse af landsbyen kan også risikere at forringe gårdenes udvidelsesmuligheder og udnyttelse af jorderne omkring byen. Der skal derfor tages hensyn til gårdenes behov for plads i og omkring byen.

Anbefalinger

Fremtidige istandsættelser bør ske med respekt for den oprindelige byggestil på den enkelte ejendom. Dette vil være med til at styrke det nostalgiske og intime byrum yderligere. Hvor gamle boliger nedrives og erstattes af nye, bør man så vidt muligt placere boligen samme sted som det nedrevne, og nye bygninger skal respektere den omkringliggende byggeskik.

Den grønne tætte beplantning både langs Præstøvej og langs Sækkehusvej skal søges bevaret, da denne er stærkt medvirkende til at skabe byens landsbypræg.

Da landsbyens afgrænsning mod nord er meget diffus, anbefales det at landsbyafgrænsningen ændres, således, at de visuelt fritliggende huse mod nord udgår. Desuden ændres landsbyafgrænsningen mod syd til at omfatte nye landbrugsbygninger.

Kort 3: Landsbyens afgrænsning i Faxe Kommuneplan 2009.

Kort 4: Landsbyens anbefalede afgrænsning i Faxe Kommuneplan 2013.